

Štatistický úrad Slovenskej republiky

Pohyb obyvateľstva v Slovenskej republike

ÚVOD

Publikácia pramenné dielo vydávaná Štatistickým úradom Slovenskej republiky obsahuje výsledky podrobného spracovania pohybu obyvateľstva v Slovenskej republike za súbory: sobáše, rozvody, narodení, potraty, zomretí, príčiny smrti a sťahovanie.

V súvislosti so zmenou technológie spracovania demografickej štatistiky od roku 1996 je spracovanie demografických údajov za jednotlivé súbory a obsah pramenného diela odlišný od pramenných diel spracovaných do roku 1995.

V roku 1996 sa v zmysle zákona NR SR č. 221/1996 Z. z. zmenilo územné a správne usporiadanie Slovenskej republiky, keď bolo s platnosťou od 1. 8. 1996 vytvorených 8 krajov a 79 okresov, čím sa nahradilo územné a správne členenie SR platné do 30. júla 1996 (4 regióny – hl. m. SR Bratislava, Západné Slovensko, Stredné Slovensko a Východné Slovensko a 38 okresov).

METODICKÉ POZNÁMKY

Pohyb obyvateľstva je rozdelený do kapitol označených písmenami A až H, ktoré obsahujú údaje o demografických udalostiach a príčinách smrti. Údaje v jednotlivých kapitolách sa týkajú všetkých osôb (vrátane cudzincov), ktorí majú trvalý pobyt na území Slovenskej republiky.

V publikácii pre rok 1992 sa nachádzajú len tabuľky za SR (tabuľky za ČSFR a ČR sa vypustili).

Od roku 2007 obsahuje publikácia samostatnú tabuľku o pohybe obyvateľstva pre **územnú úroveň obcí**: *Prehľad pohybu obyvateľstva, obce (Tab. A2)*

Od roku 2008 obsahuje publikácia **údaje členené podľa štátneho občianstva**:

Tab. B23 Sobáše podľa štátneho občianstva snúbencov

Tab. C21 Rozvody podľa štátneho občianstva manželov

Tab. D32 Narodení podľa vitality, legitimacy, poradia a štátneho občianstva matky

Tab. F16 Zomrelí podľa veku, pohlavia a štátneho občianstva

Tab. H24 Prist'ahovaní zo zahraničia podľa pohlavia, veku, vzdelania a štátneho občianstva

Tab. H25 Vyst'ahovaní do zahraničia podľa pohlavia, veku, vzdelania a štátneho občianstva

Tab. H26 Prírastok (úbytok) zahraničným sťahovaním podľa pohlavia, veku, vzdelania a štátneho občianstva

Priemerný vek je vážený aritmetický priemer počtu rokov, ktoré dosiahli príslušníci danej populácie pri realizácii demografickej udalosti (sobáš, rozvod, pôrod, potrat, úmrtie). Keďže pri výpočte z absolútnych hodnôt sa vekové štruktúry udávajú v dokončenom veku, ku každej hodnote veku sa pripočítava konštanta 0,5.

Do roku 2010 sa v tabuľkách používal **stredný stav** obyvateľstva (bilancovaný stav k 1. 7.). Od roku 2011 sa používa **priemerný stav** obyvateľstva (aritmetický priemer stavu k 1. 1. a 31. 12.).

Od roku 2021 sa rodinný stav rozšíril o položku „nezistený“ a vzdelanie o položku „bez vzdelania“ a „nezistené“. Pri spracovaní tabuliek podľa rodinného stavu a vzdelania sú publikované len tie rodinné stavy a úrovne vzdelania, ktoré boli zaznamenané aspoň u jednej osoby.

1. 9. 2001 obec Krásno nad Kysucou (okres Čadca) a obec Šaštín Stráže (okres Senica) získali štatút mesta. Celkový počet miest v SR sa tak v r. 2001 zvýšil na 138 miest.

1. 1. 2016 obec Gabčíkovo (okres Dunajská Streda) a obec Turany (okres Martin) získali štatút mesta. Celkový počet miest v SR sa tak v r. 2016 zvýšil na 140 miest.

1. 1. 2020 obec Nesvady (okres Komárno) získala štatút mesta. Celkový počet miest v SR sa tak v r. 2020 zvýšil na 141 miest.

Pohyb obyvateľstva v SR od roku 1946

Úvodná kapitola obsahuje retrospektívne údaje o pohybe obyvateľstva od roku 1946. **Ukončené tehotenstvá** sú definované ako súčet počtu živo a mŕtvo narodených detí a potratov. **Mŕtvorodenosť** je definovaná ako počet mŕtvo narodených detí pripadajúci na 1 000 narodených. **Dojčenská úmrtnosť** je počet detí zomretých do 1 roka na 1 000 živonarodených, **novorodenecká úmrtnosť** je počet detí zomretých do 28 dní, pripadajúcich na 1 000 živonarodených. **Štandardizovanou dojčenskou a novorodeneckou úmrtnosťou** sa rozumie počet detí zomrelých do 1 roka (resp. 28 dní) od pôrodu s pôrodnou hmotnosťou 1 000 gramov a vyššou. **Perinatálna úmrtnosť** je definovaná ako počet mŕtvo narodených detí a detí zomretých do 7 kalendárnych dní (0 – 6 dokončených dní života) po pôrode na 1 000 narodených detí. **Prirodzený prírastok** obyvateľstva je rozdiel medzi počtom živo narodených detí a zomretých osôb. **Saldo sťahovania** je rozdiel medzi počtom prisťahovaných a vystťahovaných osôb. **Celkový prírastok** je súčet prirodzeného prírastku a salda sťahovania.

A. Pohyb obyvateľstva

Kapitola obsahuje prehľadové a syntetické údaje, ktoré sú od roku 1996 členené podľa veľkostných skupín obcí, za mestá a ostatné obce, okresy (LAU 1), kraje (NUTS 3) a za oblasti (NUTS 2), tvorené územiaми Bratislavského kraja, Západného Slovenska, Stredného Slovenska a Východného Slovenska, ktoré sú definované Vyhláškou ŠÚ SR č. 438/2004 Z. z. na princípoch medzinárodnej klasifikácie NUTS v rámci Európskeho štatistického systému. Spracovanie údajov v takomto územnom členení je od roku 1996 aj vo všetkých ostatných kapitolách pramenného diela.

Údaje o počte obyvateľov k 31. 12. sú vypočítané bilančnou metódou z východiskových stavov k 1. 1., počtov živonarodených, zomretých a Štatistickým úradom SR registrovaných zmien trvalého pobytu v príslušnom roku. Do východiskového počtu obyvateľov k 1. 1. 1991, 2001 a 2011 boli premietnuté výsledky sčítania obyvateľov, domov a bytov 1991, 2001, 2011 použitím rebilančnej metódy na demografické udalosti od 1. 1. 1991, 2001 a 2011 do rozhodujúceho okamihu sčítania. Stav obyvateľov zistený v SODB 2021 sa rovná stavu obyvateľov k 1. 1. 2021.

B. Sobáše

Pri definovaní tabuliek v tejto kapitole s výnimkou triedenia v Tab. B. 3 sú všetky ostatné tabuľky v prípade územného členenia triedené podľa miesta trvalého pobytu ženícha. V tabuľkách B12 a B23 (od r. 2008) ide o sobáše uzavreté v rámci kraja (vnútrokrajské sobáše), keď obaja partneri majú trvalý pobyt v tom istom kraji.

C. Rozvody

Tab. C. 1 sa týka všetkých podaných žiadostí o rozvod a manželstiev prehlásených za neplatné. Ostatné tabuľky v kapitole obsahujú kombinačné triedenia iba za rozvedené manželstvá.

V prípade územného členenia sú tabuľky do roku 2020 triedené podľa posledného spoločného trvalého bydliska manželov pri rozvode, resp. podľa miesta trvalého pobytu navrhovateľa rozvodu a od r. 2021 podľa miesta trvalého pobytu muža pri rozvode.

V tabuľkách C21 sa preto do roku 2020 kraj trvalého pobytu ženy a muža zhoduje. Od roku 2021 sa kraj trvalého pobytu ženy a muža nemusia zhodovať.

Maloleté dieťa je dieťa vo veku do 18 rokov.

D. Narodení

Podľa vyhlášky Ministerstva zdravotníctva SSR č. 22/1988 Zb. o povinných hláseniach súvisiacich s tehotenstvom zo dňa 5. januára 1988, sa za **živonarodené dieťa** pokladá také, ktoré sa narodí aspoň s jedným zo znakov života, ktorými sú dýchanie, alebo akcia srdca, pulzácia pupočníka alebo aktívny pohyb svalstva, aj keď nebol prerušený pupočník alebo nebola porodená placenta. Pôrodná hmotnosť je pritom 500 g a vyššia alebo 499 g a nižšia, ak dieťa prežije 24 hodín po pôrode. V prípade **mŕtvonarodených detí** sa zber údajov obmedzuje na tieto skupiny:

- a) pôrodná hmotnosť od 500 g do 999 g, alebo ak kritérium pôrodnej hmotnosti nie je splnené, gestačný vek od 22 do 27 dovŕšených týždňov, alebo ak ani jedno z predchádzajúcich kritérií nie je splnené, dĺžka od temena po pätu od 25 do 34 cm, a
- b) pôrodná hmotnosť 1 000 g a viac alebo, ak kritérium pôrodnej hmotnosti nie je splnené, gestačný vek viac ako 27 dovŕšených

týždňov alebo ak ani jedno z predchádzajúcich kritérií nie je splnené, dĺžka od temena po päť 35 cm alebo viac.

Od roku 2012 sa do počtu živonarodených detí nezarátavajú deti narodené v zahraničí matkám s trvalým pobytom v SR, sú zarátavané do počtu prisťahovaných pri prvom prihlásení na trvalý pobyt v SR.

E. Potraty

Tabuľky za potraty sú spracované z primárnych údajov o potratoch, ktoré Štatistický úrad SR preberá z rezortného výkazníctva Ministerstva zdravotníctva SR zabezpečovaného Národným centrom zdravotníckych informácií (NCZI). Potratom sa rozumie (podľa vyhlášky MZ SSR č. 22/1988 Zb. z. o povinných hláseniach súvisiacich s ukončením tehotenstva) predčasné samovoľné alebo navodené ukončenie tehotenstva vrátane mimomaternicového tehotenstva, pri ktorom plod neprejavuje znaky života a pôrodnú hmotnosť má nižšiu ako 1 000 gramov, alebo prejavuje niektorý znak života a pôrodnú hmotnosť má nižšiu ako 500 gramov, ale neprežije 24 hodín, príp. ak sa nedá určiť hmotnosť plodu a ide o tehotenstvo kratšie ako 28 týždňov.

Umelé prerušenie tehotenstva je navodené ukončenie tehotenstva vrátane mimomaternicového tehotenstva.

Samovoľný potrat (spontánny potrat) je samovoľné ukončenie tehotenstva, t. j. potrat podmienený biologicky, bez zjavného vonkajšieho zásahu.

Od roku 2019 je zmena metodiky zaraďovania potratov – potraty s diagnózami O021 (Zadržaný potrat (Missed abortion)) a O028 (Iný abnormálny výtvor počatia) boli preradené zo skupiny umelých potratov (druh potratu– iný) do spontánnych potratov.

F. Zomrelí

V kapitole zomretých (aj v ostatných kapitolách) sa vekom (v rokoch, mesiacoch, týždňoch) rozumie vždy vypočítaný dokončený vek. Iba dĺžka života zomretých v dňoch je kalendárnym vekom, t. j. rozdielom medzi dátumom narodenia a úmrtia.

G. Príčiny smrti

Úmrtnosť obyvateľstva v Slovenskej republike podľa príčin smrti sa od 1. januára 1994 spracováva podľa Medzinárodnej štatistickej

klasifikácie chorôb a príbuzných zdravotných problémov v znení 10. revízie (MKCH-10). V predchádzajúcich referenčných rokoch (1992 a 1993) sa spracovávala v znení 9. revízie MKCH.

Pre základné štatistické spracovanie sa používa trojmiestny alfanumerický kód.

Z úsporných dôvodov sú v publikácii uvedené iba vybrané príčiny a kapitoly. Pri spracovaní tabuliek podrobného zoznamu príčin smrti sú publikované len tie príčiny, u ktorých došlo aspoň k jednému úmrtiu.

V roku 2020 boli na pokyn Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO) v MKCH-10 zaradené kódy pre príčinu úmrtia v súvislosti s infekciou COVID-19. Tieto kódy boli zaradené do kapitoly XXII.

H. Sťahovanie

Kapitola obsahuje spracovanie sťahovania obyvateľstva v SR v dvoch rovinách: ako vnútorné a zahraničné sťahovanie. Vnútorným sťahovaním sa rozumie zmena obce trvalého pobytu osôb (vrátane cudzincov, ak sú prihlásení na trvalý pobyt) v rámci územia Slovenskej republiky. Vnútorné sťahovanie z obce do obce v okrese zahŕňa aj sťahovanie medzi mestskými časťami Bratislavy a Košíc. Zahraničným sťahovaním sa rozumie zmena krajiny trvalého pobytu bez ohľadu na štátne občianstvo.

Skratky:

SR – Slovenská republika

VSO – veľkostné skupiny obcí

EÚ (EU) – Európska únia

EZVO (EFTA) – Európske združenie voľného obchodu; zahŕňa štáty Island, Lichtenštajnsko, Nórsko a Švajčiarsko.

EHP (EEA) – Európsky hospodársky priestor; zahŕňa štáty EÚ 27 a EZVO okrem Švajčiarska.